

res ne moremo spraviti države v nevarnost za njen obstoj. Toda kakšno vrednost naj ima potem za nas država, v kateri prevlada tako gledanje in kateri ni ideal tudi združitev Slovencev?

To je nekaj stvarnih pripomb k zagrebškemu načrtu. Toda ne bi bilo prav, če ne bi videli njegovega pomena razen v njegovih pozitivnih točkah tudi v tem, da so ga sestavili najvidnejši hrvatski intelektualci in s tem začeli diskusijo o ustavnem vprašanju. Res, da ima hrvatsko politično vodstvo že svoje bolj ali manj izdelane predloge za bodočo ustavo, toda hrvatska javnost, tisoči volilcev še niso stvarno razpravljali niti o ustavi niti o drugih stvareh. Vprašanje je, ali je to koristno, ne zato, ker bi načelno stališče hrvatskega političnega vodstva ne bilo pravilno, temveč zato, ker morajo biti vse zahteve vodstva zavesten izraz hotenj ljudstva, ki mora vedeti, za kaj se bije in kaj bo storilo takrat, ko bo treba državo preurejati po njegovih potrebah. Zato je treba zavrniti vse tiste nasprotnike preureditve države z vladnim tiskom na čelu, ki so pred meseci, ko se je izvedelo za zagrebški načrt, ostro napadli podpisnike, češ da sestavljanje ustavnih načrtov ni posel profesorjev, umetnikov, publicistov, advokatov, temveč samo politikov. Včasih ni bilo dvoma o tem, da je pravica slehernega državljana, da razmišlja in govori o ureditvi svoje države. Zlasti so se tega zavedale nekatere skupine intelektualcev. Danes si pridružujejo to pravico tako imenovani politiki, ki so kdo vé čigavi zastopniki.

Takrat, ko se je pripravljala vidovdanska ustava, se je pri nas mnogo pisalo in razpravljalo o ustavi. Spominjamo se izjave, v kateri se je 43 slovenskih javnih delavcev: profesorjev, umetnikov, publicistov izreklo za slovensko avtonomijo. Danes bi lahko govorili o nezrelosti in nedovršenosti te izjave. Toda ostalo je eno: da so takrat slovenski javni delavci živo spremljali boje za državno ureditev in se v bistvu tudi opredelili za načelo, ki je bilo vidovdanski ustavi nasprotno. Kje so danes vsi ti podpisniki in pa vsi drugi, nepodpisani in mlajši javni delavci? Ali kaj razmišljajo o problemih, ki so se zgrnili nad nas? Ali si je kdo od njih zamislil, kako bi morala biti država urejena, da bi bili tudi Slovenci lahko zadovoljni?

Albert Kos.

Kritika

Dr. Ivan Pregelj, Osnovne črte iz knjižne teorije. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1936. Str. 112.

Kar se tiče poetike in literarne stilistike, moremo Slovenci le malo pokazati. Slovstvene čitanke so utegnile povedati komaj nekaj glavnih stvari in zato je moral biti človek pozoren in vesel, ko je začel Pregelj razkladati svoje znanje v nekaterih letnikih Mentorja, starega in novega, in ko je zapisal Vladimir Levstik v lanskem Ljubljanskem Zvonu nekaj zanimivih pripomb k zadevi. Preglja je stvar zanimala tudi s praktične strani, saj je sam skušal ustvariti nekaj literarnih vrst in celo slogov, ki smo jih Slovenci zamudili. Pričujoča knjiga, ki je prva te vrste, je zanimivo in izvirno delo, ki pa je videti bolj kakor osnutek, v katerem je treba glavna vprašanja iz poetike na kratko obdelati. Bila naj bi nekaj šolski priručnik, a videti je, da bo imel pravo korist od nje šele tisti, ki razpolaga že s precejšnjim knjižnотеoretskim znanjem, ker ga bo znal načitati Pregelj še zmerom kje poučiti. Zato pa bo za šolo premalo preprosta, nekod preveč pregljevska izražena. Dasi hoče včasih s številčno razporedbo definicije napraviti vtis skrajne sistematičnosti,

je strjenost besedila nekod le navidezna. Moti tudi, da se spušča v predrobne stvari in včasih kar tako navrže odtrgano izjavo. Tudi naslov Proza mora zmešati, ker govori le o literarnem izrazu.

Po zgledu mohorskega Cvetja je dodana vrsta vprašanj za obnovo snovi, iz česar je napravil Pregelj nekak literarni leksikon. Na odgovore od dijakov po večini ni mogel misliti, zakaj takšne in še tako stilizirane je bilo namreč včasih mogoče pričakovati le od Preglja samega. Tu je porabil priliko, da je odložil nekaj svojih dognanj, ki so včasih zelo dobra ali vsaj zanimiva, n. pr. o Prešernu, pa tudi nepremišljena, zlasti če se spušča v domneve, da bi bil Prešeren napisal dramo v španski meri, če vidi v Gradniku parnasovca, o katerem ne pove več, kakor da je pokrajinsko neprečiščen (primorski naglas!) in če sta mu Zmaj in Jakšič mogočna lirika. Nerodne so take izjave posebno še, ker so nekam apodiktično ex cathedra, enkrat za vselej izrečene, rekel bi profesorsko neprožne in zato malo plodne. Posebno nerodna je zadnja izjava, da „se razvijaj moderna slovenska proza pod mentorstvom in v pravcu slovničarja dr. Antona Breznika“. Breznika naši literarni delavci večkrat premalo upoštevajo v tem, kaj je storil za očiščenje našega izraza, a on sam bi se nikakor ne hotel staviti za mentorja slovenski prozi. Zraven tega pa je Pregelj sam med tistimi, ki bi moral po Brezniku še trebiti (pravec, prošlost, sediči, priroden, lagodno, skupljati, poedin, znak). Nekaj podobnega je tudi z mislijo, da bo morda izrazito slovenska nacionalna igra nastala iz ljudske prosvetne organizacije. Taka igra je navadno kvalitetno šibkejša, ker je navezana na diletantstvo. Grška drama je na priliko rabila za svojo rast socialno in kulturno bolj razvita mestna tla. — Ker se je Pregelj naslanjal le na Grafenauerja, uči tudi njegove napake in jih še veča. Tako bi človek po njem sklepal, da je Japelj prevajal Gellertove basni, čeprav niti moralističnih pesmi ni, da je Zois zaradi Herderja domačil Lenoro, čeprav ni gotovo, da ga je takrat poznal, ali da je Vodnik prevedel Kotzebujevga Petelinčka, dasi je to opravil Kopitar. In menil bi, da je Frankopan med tistimi, ki so pripravljali tla slovenski dramatiki, četudi gre pri njem le za narečno slovenščino, ki jo je hotel komično uporabiti, ne pa vanjo prevajati. — Najbolj čudna stvar v knjigi, ki je splošno zelo pozitivna in razveseljiva novost, pa je njeno jugoslovanstvo. Jugoslovani so Preglju tudi Bolgari. Toda medtem ko poudarja zapadnost naše (slovenske) narodne pesmi nasproti srbski, mu je na drugi strani „naše“ vse kar štejejo za svoje Hrvati in Srbi — na Bolgare pa pri tem čisto pozabi. Tako je zdaj „naš“ Osman, pri nas je bila opera prej ko v Parizu, naše so šale o Ribničanih kakor o beograjski Dorčoli. Medtem ko je menda že vse spoznalo, da je nemogoče ali prisilno dosledno vzporejati razvoj literarnega življenja pri vseh treh jugoslovanskih narodih, postavlja Pregelj še danes slovensko protestantsko pesem ob stran renesančne dalmatinske lirike, s katero je ni nič vezalo. Taka zakasnela prilagodljivost gotovo ne more roditi jasnosti.

Lino Legiša.

„Mlada Setev“. Založila „Setev“, kulturno društvo gimnazijcev v Ptujju. Tisk Tiskarne Sv. Cirila v Mariboru. 149 strani. 26 Din.

Ptujski gimnazijci so napisali knjigo, ki je zanimiva podoba naših dni. Od osmih mladih, ki štejejo sebe že v najmlajšo slovensko pišočo generacijo, bodo dva, trije najbrže res našli pot v slovensko literaturo. Celotna zbirka prvencev je pa pomembna brez nekega previdnega ozira na morebitne upe in nade. Zato, ker je pristen izraz mladega iskanja in doraščanja, samostojno izpovedanega — brez običajnega šolskega mentorstva — in pogumno izpovedanega. Pogum je pretehtan

in trden prav v najbolj dozorelih med njimi. Danes smo že daleč od pisanja, ob katerem je Župančič pred petimi leti vpraševal, ali smo res tako izmučeni, da bomo proglasili emravost za svoje značilno svojstvo. Najmlajši so živo občutili pogum kot dragocen delež sodobnosti. Želijo, da bi sprejeli njihovo knjigo „vsepovsod kot morda nekoliko jecljajoč, toda veder odraz naše žilave volje do življenja in do dela.“ Najboljša zrna „Mlade Setve“ so v mirnih, za gimnazijska leta nenavadno neprisiljenih in neizkrivljenih zgodbah iz Haloz in v zapiskih študenta popotnika, zakoreninjenega na domačem Polju. Njegove uvodne besede in nekateri odlomki iz potopisa po Koroški (srečanje s staro ženico) govore o programu mladih ljudi, ki nočejo vnašati dnevne politike v literaturo, pač pa hočejo vnesti več kulture v dnevno politiko. To bo pa med nami še vse bolj potrebno, kot je že. Š. B.

Kronika

15. VIII. 1937 v Kočevju

Krivična bi bila trditev, da se naše politične družbe ne brigajo za kočevski problem. V juliju so zborovali v Kočevju katoliški študentje. Njihova prireditelj je imela strogo strankarsko obeležje, kar so pokazale manifestacije za vladajočo stranko in demonstracije proti kočevskim Nemcem in „liberalcem“. S svojimi nastopi so izpričali le svojo strankarsko pripadnost, nikakor pa ne svoje pripadnosti slovenstvu.

Ob svoji petdesetletnici — 15. VIII. 1937 — je zborovala v Kočevju C. M. D. Če upoštevamo, da je C. M. D. agitirala za zborovanje pod geslom: „Rešujmo slovenstvo v nacionalno ogroženem Kočevju“ in da je vodstvo družbe ostalo radi nasprotja med klerikalizmom in liberalizmom vse do svoje petdesetletnice pod neposrednim vplivom voditeljev slovenskega „naprednega“ meščanstva, je bila manifestacija vsekakor vredna pažnje. Saj je to pomenilo zanimiv preokret v miselnosti politične družbe, ki že skoro dvajset let odklanja vse, kar je v zvezi s slovenstvom. Očividno so tudi krogi okoli C. M. D. izprevideli, da ne gre zoper naraščajoči raznarodovalni pritisk nemštva postavljati kot uspešno protiutež samo drugačno — jugoslovensko — likvidacijo slovenstva.

V dobrih treh urah zborovanja društva, ki je obhajalo svoj jubilej, smo najprej slišali še dovolj izčrpen referat o položaju slovenskega življa na Koroškem in Primorskem in pozdrave zastopnikov vseh vrst „nacionalnih in viteških“ organizacij, ki podpirajo narodno-obrambno delo C. M. D. Ob tej priliki je padla težka obdolžitve s strani ene takih viteških organizacij proti političnim strankam, ki so jim kočevski Nemci volilni material, s katerim izigravajo drugo proti drugi. Nato nam je C. M. D. podala bilanco dela in sredstva, s katerimi se bori. V ogroženih obmejnih predelih na severu in v Kočevju oskrbuje šolsko mladino s knjigami, učili in oblekami, prireja božičnice in podpira šolske in prosvetne ustanove, podpira gradnjo šol. Pred petdesetimi leti pa do svetovne vojne je bil za nas ta način dela kot obramba proti „Schulverein“ primeren, ko je v tuji državi vlada germanizatorične tendence podpirala in ko je bilo šolstvo najbolj ogrožena slovenska postojanka. Odkar smo v lastni državi, bi morala skrb za šolstvo spadati prav za prav v področje državne in banovinske aktivnosti.

Nikakor pa ne more karitativnost C. M. D. zadostovati v času, ko zavzema hitlerjanska propaganda na Slovenskem vedno večji obseg. Nemci niti najmanj ne prikrivajo svoje skrbi, za nemški otok, ki „je le 30 km oddaljen od morja“ in svojih aspiracij na slovenski teritorij. Ta dejstva postanejo tembolj porazna, če